

Czabala Zsófia

SZÖVEGALKOTÁS A TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS JEGYÉBEN A K2 SZÍNHÁZBAN

Számos független társulat működik Magyarországon, melyek helyzetéről és működéséről temérdek tanulmány született már. A jelen írás főszereplője az egyik igen elismert, fiatal művészekből álló csapat, a k2 Színház. Ahogy minden független magyar társulatnak, úgy a k2-nek is sajátos arculata van. Tanulmányom célja, hogy megmutassam, mitől mások ők, mint a többi független társulat, mi az, ami őket egyedivé és végtelenül izgalmassá teszi.

2010-ben alakult az állandó játszóhellyel nem rendelkező független színházi műhely, a k2 Színház.¹ A Kaposvári Egyetem akkor végzős színészhallgatóiból Fábián Péter és Benkó Bence verbuvált társulatot. Habár esetükben nem lehet radikális váltásról beszélni, az, hogy rendezőként komfortosabban mozognak, korán nyilvánvalóvá vált. Másodéves korukban hozták létre első előadásukat *Magyar monoszkóp* címmel, de ekkor még a társulat létrehozásának gondolata nem merült fel.² Eleinte ők maguk is játszottak, majd fokozatosan ismerték fel a konkrét szerepeket, amelyeket az immár megalakult társulatban be kell tölteniük. „Évekbe telt kimondani, hogy egyre jobban éreztük magunkat a 'másik oldalon'.” – fogalmaz Fábián Péter egy interjúban.³

---

¹ ARTNER Sisso, „Na, gyere, Lajoskám! Felszántom veled a hegyet”, *Színház.net*, 2017.09.13, hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2017/09/13/artner-sisso-na-gyere-lajoskam-felszantom-veled-a-hegyet/>

² JÁSZAY Tamás, „A kőszínház ajándéka, hogy eleve rendezőként definiál”, 2021.02.18., *Revizor – a kritikai portál*, hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/8892/beszelgetes-fabian-peterrel>

³ JÁSZAY, „A kőszínház ajándéka...”

A klasszikus, hierarchikus rendszerhez képest egyenrangú közeg alakult ki a k2 Színház társulatán belül.⁴ Szemben a kőszínházi munkaformával (ahol a legtöbb esetben a színész a rendező alárendeltje), ők közösségként dolgoznak, az alkotói munkafolyamatban mindenki egyenlő arányban vesz részt. A színészeknek egyforma felelősségük van az egyes produkciók létrehozásában, hiszen ők is beleszólhatnak a rendezésbe, saját ötleteiket dobhatják be a közösbe, ami aztán vagy tud érvényesülni vagy nem, a lényeg, hogy szentesítse a célt, ami felé az előadás rendező-dramaturgjai terelni szeretnék az előadást.⁵ „Ez a fajta munka az intézményesített rendszerben nem tud működni. Azt, ahogyan mi gondolkodunk a színházról, csak független keretek között lehet megvalósítani. A sok bizonytalansága mellett is sokkal több lehetőséget ad.” – mondja Benkó Bence. Habár a csapat összetétele folyamatosan változik, mégis van, ami állandó – az alapító vezetőkön kívül természetesen – a módszer, amivel dolgoznak és az érték, amit képviselnek.

A társulat működésének közel tizenkét éve alatt kialakultak bizonyos stílusjegyek, amelyek a többi színházi alkotótól megkülönböztetik a k2 Színházat.⁶ És bár a néző már „beskatulyázta” őket, és mindig az addig megismert, elfogadott stílust várja el, sokszor előfordul, hogy valami teljesen új dologgal találkozik. Az előadások létrehozása szinte mindig hasonlóképpen zajlik, szándékuk az, hogy mindig valami mást alkossanak, ami eltér az addigi munkáiktól. Van amikor ez sikerül és van, amikor nem, mindenesetre van két olyan stílusjegy, ami mind-egyik produkciójukra jellemző: a nyelvi játékra épülő humor és a valamiről beszélni akarás.

Az egyes előadásokat mindig az éppen aktuális kérdésfeltevéseik hívják életre. Ezekre az alapokra épülve fokozatosan állnak össze a történetek, és kerülnek napvilágra az ok-okozati összefüggések. Előadásaik létrehozása során nagy szerep jut az improvizációnak, az önálló szövegalkotásnak, az eredeti irodalmi alapanyag radikális átírásának és a kísérletező, közös műhelymunkának.

Mindig van egy kiinduló gondolat, aztán döntik el, hogy van-e ehhez kapcsolódó szöveg, olyan klasszikus, amit kiindulópontként használhatnak, vagy ők hoznak létre valami újat saját stílusban. Azaz vagy a klasszikus értelemben vett

---

⁴ HERCZOG Noémi, „Átírós és meghagyós szerzők. Beszélgetés Benkó Bencével és Fábíán Péterrel, a k2 Színház vezetőivel”, *Színház* 48, 11. sz. (2015), 38-40. <http://szinhaz.net/2015/11/15/herczog-noemi-atiros-es-meghagyos-szerzok/> (Hozzáférés: 2022.01.30.)

⁵ MARTON Éva, „Beszélgetés Benkó Bencével és Fábíán Péterrel”, 2014. április 23., *Revizor – a kritikai portál*, hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/4993/beszelgetes-benko-bencevel-es-fabian-peterrel>

⁶ MARTON, „Beszélgetés...”

dramaturgiát, a hagyományos drámaírást vagy pedig az improvizáción alapuló szövegalkotást alkalmazzák.

A szövegalkotás (megírás, újraírás) mellett a társadalmi felelősségvállalás szempontjait segítségül hívva, kis drámaírói kitérőket téve szeretnék betekintést nyerni a k2 Színház alkotói munkafolyamatába.

Bevezetés a társulat munkamódszereibe

Gyakran merül fel a színházban a szerzőhöz való hűség kérdése az előadás és a rendezés kapcsán. Akad, aki hibaként rója fel a klasszikusokon eszközölt változtatásokat és égbekiáltó bűnként fogja fel, ha valami nem úgy történik a jelenetben vagy hangzik el a darabban, ahogy az az eredeti műben meg van írva. Ennek kapcsán fontos dilemma lehet, hogy vajon melyik a célravezetőbb, ha átírják a szöveget vagy ha meghagyják az eredetét? Bűn-e az, ha egy több százéves szövegbe beleírnak, kihúznak belőle vagy éppen újraírják azt?

Fábián Péter egy vele készült interjúban elmondja, hogy egy szöveget akkor tartunk tiszteletben, ha gondolatiságát, fő mondanivalóját meghagyjuk, miközben a darabon kisebb-nagyobb változtatásokat eszközölünk.⁷ Ha csupán érintetlenül tesszük azt a nézők elé, biztos, hogy nem ugyanazt a hatást fogjuk elérni, mint amit az adott szerző a saját korában kiváltott közönségéből. Sokszor az alkotónak magának rá kell rájönnie és megtalálnia a szándékot, ami a szerzőt motiválta a darab megírásakor, hiszen gyakran nem egyértelmű, mire gondolhatott pontosan. És hogy egy adott üzenetet hogyan közvetítenek a nagyérdeműnek, talán nem is annyira fontos.

A klasszikusok valamilyen szinten biztos talajt jelentenek az alkotók számára. A k2 Színház két vezetője eleinte saját darabokat írt, majd később elővettek számukra fontos mondanivalót tartalmazó szövegeket, amiket a saját szájizük szerint gyúrtak addig, amíg az el nem érte a kívánt formát⁸, már ezzel is megkérdőjelezve a hagyományos dramaturgia fogalmát.

A hagyományos dramaturgia az adott klasszikusból kiindulva szolgálja ki a rendező elképzeléseit, a már meglévő szöveget szabja formára. Ez azonban nem mindig egészül ki improvizációk során keletkezett szövegekkel, hiszen ez a fajta munkamódszer sem bevett, elterjedt forma. Ezzel szemben létrejöhet egy dráma úgy, hogy nem konkrét szövegből, hanem egy alapgondolatból, -problémából indulnak ki az alkotók, és annak alapján kezdenek el improvizálni, amiből aztán

---

⁷ PROICS Lilla, „Jó kérdés – átírni vagy meghagyni?“, *Színház.net*, 2017.11.23, hozzáférés: 2022.01.30.
<http://szinhaz.net/2017/11/23/jo-kerdes-atirni-vagy-meghagyni/>

⁸ MARTON, „Beszélgetés..”

idővel összeáll egy szövegekönyv. A k2 Színház mindkét módszert alkalmazza. A hagyományos dramaturgia esetében is ragaszkodnak az improvizációhoz, aminek az eredményeként születő párbeszédet, gondolatokat bele tudják építeni, vagy hozzá tudják idomítani a már meglévő szöveghez.

„Sokszor mondják ránk, hogy Mohácsit (Mohácsi János rendező, író – a szerk. megj.) utánozzuk, amiben annyi igazság van, hogy a szövegírás metódusa sokszor hasonló.” – mondja Benkó Bence egy interjúban.⁹ Valóban, a Mohácsi-testvérek is előszeretettel alkalmazzák az improvizációt mint munkamódszert, de korántsem ők az egyetlenek. Fontos azonban, hogy itt az improvizáció nem maga az előadás, mint például a Momentán Társulat esetében, hanem a módszer, amivel létrejön egy előadás. A k2 alapítói szeretnek számukra érdekes, izgalmas formákat, technikákat ellesni, és azokat kipróbálni. Egyik mesterük volt Kárpáti Péter, akitől improvizatív módszerét vették át és fejlesztették tovább. Ennek a technikának a lényege, hogy a színészeketől azt várják el, hogy bizonyos életszerű szituációkba helyezkedve kezdjenek el létezni, azaz kiiktassák egy kis időre a bennük rejlő professzionális színészt.¹⁰ A rendező vagy dramaturg egyfajta játék-mesterként vesz részt a próbafolyamatban. Hoz egy témát, egy szituációt, kiosztja a szerepeket, a színészeket pedig csak kisszámú információval látja el, hogy saját maguk hozhassák létre az adott karaktert, magukra tudják azt szabni. Ezt követően indul el az improvizáció, ami akár órákig is eltarthat. A vezető nem szól bele, csupán kérdések segítségével próbálja meg terelgetni a játékosokat, akiket így elvezet magához a fő konfliktushoz, melynek felismerése és megoldása már a szereplők feladata. Ezt a több órás improvizációs anyagot rögzítik, majd ezt legelőször szünetlik meg egy körülbelül ötven-hatvan oldalas szövegekönyv, amit az alkotóknak rövidítenie, sűrítienie kell úgy, hogy abból egy jól felépített előadás születhessen meg. A kiválogatott anyag a teljes nyersanyag nagyjából 3%-át teszi ki.¹¹ A próbafolyamat során tehát összeolvadnak a hagyományos színházi szerepek, a dramaturgból, drámaíróból egyszerre válik rendező is.¹² A színészek sokkal szabadabban tudnak mozogni, de fontos, hogy legyen egy alapgondolat, és egy erős irányító, hogy a próbafolyamat a megfelelő mederben tudjon zajlani. A konfliktusérzékenység mellett fontos az is, hogy a színész tudja, hogy az, ami most történik, csupán játék, színház. A módszer egyedisége lehetővé teszi, hogy

---

⁹ Uo.

¹⁰ GÓCZA Anita, „Hangosító 1., A Színház folyóirat podcastje. Az improvizáció”, *Színház.net*, 2018.10.27, hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2018/10/27/hangosito-a-szinhaz-folyoirat-podcastja-1-adas/>

¹¹ Uo.

¹² BARTA Nikolett, „Életünk a színpadon. Kárpáti Péter és barátai: Színház az orrod hegyén”, *Revizor – a kritikai portál*, 2019.06.26, hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/7838/karpati-peter-es-baratai-szinhaz-az-orrod-hegyen>

olyan gyöngyszemek szülessenek, amit egy drámaíró önmagától biztosan nem tudna kitalálni, hiszen ezek az apró helyzetek, párbeszédok fogják adni az egész előadás sava-borsát.¹³

Tasnádi István ezt a fajta drámaírói módszert reaktív drámaírásnak nevezi a *Színház* folyóiratban megjelent *Ki írja a színházat?* című munkájában.¹⁴ Egyfajta „alkalmazott drámaírásként” aposztrofálja, ami csupán egy adott bemutatóra készül, tehát nem az a célja, hogy megjelenjen egy drámakötetben és aztán azt egy másik alkotócsoporthoz elővegye, és újra színre vigye. Nem az időtállóság lesz a fő cél, hogyan is lehetne, hiszen az egyes karaktereket az adott színészek teremtik meg, ha a szerepeket másra ruháznánk, egy teljesen új próbafolyamat vadonatúj végtermékét kapnánk kézhez. Ezzel szemben meg kell említeni, hogy vannak olyan drámaírók, akiknek a darabjai kötetben is megjelentek, valamint évekkel később kerültek egy-egy újabb csapat kezébe. Rögtön itt van példaként Shakespeare, aki műveit eredetileg saját társulatának írta, vagy a kortárs alkotók közül Pintér Béla, akinél a hagyományos szerepek szintén összevonódnak.

Felmerül a kérdés, hogy vajon az improvizatív anyag hogyan alakul a próbafolyamatok során. Másképp fogalmazva: a szöveg mekkora része az eredeti, rögzített improvizáció és mennyi belőle a szerző által megmunkált, formázott változat. A végleges szövegekönyv megköveteli az ilyen beavatkozásokat, hiszen az improvizáció nyelve természetes, sokszor nem ismer gátat, túlcsondul.¹⁵ Olyan elemeket ont magából, amelyek túlságosan körbejárják, túlbeszélnek a lényegre, az író dolga pedig az, hogy a gondolatokat mederben tartsa, vagyis, hogy sűrítse és a lényegi információkat kinyerje az áradatból. Az előadások nyelve az improvizációs munkaforma miatt szabad és természetes, nem korlátozza semmi.¹⁶ Az előre megszabott kereteken belül bármerre mozoghat, de ez a szabadság az, ami lehetővé teszi egy hétköznapi, kevésbé művi szöveg létrejöttét, ezáltal sokkal könnyebben érti meg a hétköznapi ember és tud vele azonosulni. Ettől függetlenül a néző sokszor bajban van, hogy amit lát, az ott helyben zajló improvizáció-e, vagy pedig annak alapján született jelenet, szöveg.¹⁷ De ez a rejtély sokszor meg is marad, a kulcs az alkotóknál marad, a közönség pedig a saját képzelete és tapasztalata alapján próbál rájönni a dolog nyitjára.

---

¹³ GÓCZA, „Hangosító 1. ...”

¹⁴ TASNÁDI István, „Ki írja a színházat? Szemelvények az improvizáció alapú drámaírásról”, *Színház*, 51, 10. sz. (2018), 43-45. <http://szinhaz.net/2018/11/29/tasnadi-istvan-ki-irja-a-szinhazat/> (Hozzáférés: 2022.01.30.)

¹⁵ GÓCZA, „Hangosító 1. ...”

¹⁶ Kovács Bálint, „Lötyögős, mint az élet”, *Színház*, 51, 10. sz. (2018), 33-36. <https://szinhaz.net/2018/11/29/lotyogos-mint-az-elet/> (Hozzáférés: 2022.01.30.)

¹⁷ KOVÁCS, „Lötyögős...”

A k2 alkotói, miután rátaláltak a témára, amivel foglalkozni szeretnének, eldöntik, hogy milyen módszerrel szeretnének dolgozni.¹⁸ Fontos, hogy a választott témához valóban legyen is személyes közük. Igyekeznek a lehető legtöbb szempontból megvizsgálni egy adott kérdést vagy problémát, hogy minél jobban átlás-sák és magukévá tegyék azt, amiről beszélni akarnak. A szöveget többnyire ket-ten írják – legalábbis abban az esetben mindenképp, amikor ők ketten rendezik az előadást –, de a társulat is alakíthatja azt az improvizációs folyamatok által. Kezdetben még dolgoztak együtt dramaturggal, de aztán rájöttek, hogy egysze-rűbb, ha ők végzik a klasszikus értelemben vett dramaturgiai munkát is. Társ-szerzők és egymás cenzorai is egyben.

„Új formák kellene, de ha az új az ennyi, / Olvasd el a Sirályom, és ne is legyen semmi” –hangzik el a *Züfec* című előadásukban.¹⁹ Alapvetően nem vallják ma-gukat formai újítóknak, sokkal inkább a közös gondolkodást tekintik a k2 Szín-ház legmeghatározóbb elemének. Habár kérdéses, hogy formai újításról van-e szó az esetükben, mindenféleképpen izgalmas és érdekes az, ahogyan létrehoz-zák az előadásaikat. Az alábbiakban a társulat esetében jelentős írói módszert, alkotói technikát (átírás, megírás) veszem szemügyre a k2 Színház egyes előadá-sai kapcsán.

Átírás mint alkotói technika a *Ki vele, Néró!* és a *Züfec* című előadásokban

A *Ki vele, Néró!* és *Züfec* című előadásoknak egy-egy klasszikus mű a kiinduló-pontja, ekőre épül az improvizáció. A szöveg a magja, tehát ezeknél az előadá-soknál az átírás játszik szerepet, hiszen mindkét mű klasszikus, amit a k2 a sa-ját kedve szerint formált. Mindkét előadás esetében színházi köntösbe bújtatott történetről van szó.

A *Züfec* esetében Bulgakov saját magát jeleníti meg Mihail, az egyműves drá-maíró szerepében. Az eredeti történet a Moszkvai Művész Színházban játszódik Sztanyiszlavszkij idején, amit a k2 Színház a jelenkor színházába helyezett át. Az előadás egyfajta ars poeticának is felfogható, amiben az alkotók erőteljesen reflektálnak mindenre, ami színház, legyen szó akár a befogadó, a néző, vagy akár az alkotók nézőpontjáról.²⁰ Bár színházi eszköztárában nem hordozza a mohácssis jegyeket, a szellemiségében fedezhetőek fel hasonlóságok. A *Züfec* dramaturgiája a poénokra épül, amit sokszor úgy működtet, hogy a nézőt bár

¹⁸ PROICS, „Jó kérdés...”

¹⁹ HERCZOG, „Átírás...”

²⁰ PUSKÁS Panni, „Egy fecske nem, de mi van, ha igen?”, *Revizor – a kritikai portál*, 2014.10.26., hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/5277/k2-szinhaz-zufec-szkene>

szembesíti a kíméletlen valósággal, ezzel a bűnös, szenvedős valósággal, de teszi mindezt úgy, hogy egyszerre sírunk és nevetünk. Az előadás alcíme is a Mohácsi-előadások címadásait idézi: „tisztelet a kivételnek egy részben”. Fontos megjegyezni, a k2 legtöbb előadásának címe hasonló formában jelenik meg.

A *Ki vele, Néror!* esetében szintén színházi szituációval találkozunk, ám az eredeti mű nem a színházban játszódik. Kosztolányi Dezső *Nero, a véres költő* című regényének középpontjában egy ifjú férfi áll, aki túl fiatalon jutott teljhatalomhoz. Emellett költő is, ámde tehetségtelen, a művészethez fikarcnyit sem ért. Ezzel mindenki tisztában van, de senki nem meri megmondani neki, hiszen aki megteszi, várhatóan saját halálos ítéletét írja alá. A k2 adaptációjában Néror egy új rendező, aki elődje külföldi álláslehetősége miatt kerül a társulathoz. Egy tehetségtelen „művész”, aki diktatórikus módszerekkel akarja kicsikarni belőlük a tiszteletet és az együttműködést. A darab felépítése lineárisan követi a klasszikus mű történetét, meghagyva a főbb fordulópontokat és konfliktusokat, azzal a különbséggel, hogy a darab helyszíne nem egy palota a Római Birodalomban, hanem egy kis magyarországi színház.

Mindkét előadás esetében a kis ember áll szemben valamilyen fensőbb hatalommal. Fő kiindulópontjuk az ember cselekvése / nem cselekvése – vagyis, hogy az adott szituációban cselekedjen-e vagy sem? Ha pedig cselekszik, akkor vajon helyesen teszi-e? A *Ki vele, Néror* esetében a tehetségtelen ember környezetének felelőssége kerül előtérbe, hiszen nem biztos, hogy felfogja mindazt, amit tesz, csak csinálja, viszont a környezete megérti, és rá is bólint minderre. A *Züfec* esetében Mihailnak választania kell, hogy vagy enged az igazgató kérésének és átírja a darab politikailag problémás pontjait, vagy nem változtat rajta, előadja máshol és bajba sodorja nemcsak magát, hanem a társulatot és a színházat is. Azonban, ha előadják a darabot változtatások nélkül, akkor sem biztos, hogy a rendszer változni fog.

Megírás mint alkotói technika Az *algoritmus*, A *baranyai gyöngyösbokréta* és A *beremendi lakodalom* című előadásokban

Szemben az előző két előadással, *Az algoritmus*, *A baranyai gyöngyösbokréta* és *A beremendi lakodalom* című bemutatók nem egy konkrét művön alapulnak. Esetükben a szó szoros értelmében vett megírásról beszélhetünk, hiszen a szövegek magja egy alapötlet, egy reális, a mindennapi életből vett helyzet vagy konfliktus, ami köré épül a szövegekönv.

A baranyai gyöngyösbokréta és *A beremendi lakodalom* című előadás a falubeliek (Nagyharsány, Beremend) '40-es, 50-es évekből gyűjtött emlékeiből, tör-

téneteiből készült, míg *Az algoritmus* a 21. század vívmányairól, a robotikáról, mesterséges intelligenciáról szól.

A beremendi lakodalom a jubileumi, 2017-es Ördögkatlan fesztivál keretein belül, egy tetralógia részeként – *A nagyharsányi menyasszony*, *A kisharsányi vőlegény*, *A villánykövesdi vőfély* – került bemutatásra.²¹ Ennek zárásaképp jött létre a következő évben *A baranyai gyöngyösbokréta* című előadás. A fesztivál elmúlt tíz évének összefoglalásaként született meg ez az öt előadás, amelyeket a címekben is szereplő helyszíneken mutattak be. A fesztivál kezdete előtt a társulat odaköltözött a faluba, hogy megismerkedjen az ott élőkkel, meghallgassák és lejegyezzék történeteiket. Ezeket csokorba rakták, szelektálták, összeillesztették, majd ezek mentén kezdtek el énekelni és improvizálni, aminek következtében kialakultak a végső formák.

A baranyai gyöngyösbokréta 1948-ba kalauzol bennünket, amikor a nagyharsányi gyöngyösbokréta nevezetű mozgalom tagjai a szabadságharc jubileumi ünnepségére készülnek.²² A próba során napvilágra kerülnek a szereplőket összekötő szálak, illetve mindaz, amit rejtve szerettek volna tartani.

A beremendi lakodalom esetében a szereplők hazudnak, ölnek, egymást jelentik fel. De akkor is viselniük kell a következményeket, ha nem csinálnak rosszat, például amikor az egyik testvér nemet mond a lánykérésre, mert van szerelme, akit aztán a tiszt féltékenységből le is lő. Az előadás a kommunizmus idején játszódik, a Csalló-család udvarán.²³ A bonyodalmakat a sötét múlt, a karakterek származása és a házasság kérdése okozza.

Mindkét előadásnál kiinduló problémaként jelenik meg az, hogy az ember vállalja-e a felelősséget a tetteiért. *A baranyai gyöngyösbokrétánál* a főszereplő, Elek együtt hál a cselédlánnyal, miközben házasságban él. A lány terhes lesz, elmondja Elek feleségének, aki szembesíti tetteivel az urát. Az nem vállalja a felelősséget, sőt úgy tesz, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne. Azonban nem csak Elek, hanem a cselédlány oldaláról is megjelenik a felelősségvállalás kérdése, ugyanis a „szégyen” elmondása, valamint a következmények őt is érintik.

Más formában merül fel a felelősségvállalás problematikája *Az algoritmus* című darabban. A robotika és a mesterséges intelligencia kerül előtérbe mint emberi „alkotás”. Kérdés, hogy ezek megalkotásában mekkora felelőssége van az embernek? Erőfitogtatás-e ez, isteni szerepbe bújás vagy az emberek szolgál-

²¹ ARTNER, „Na gyere, Lajoskám!...”

²² k2 Színház, „A baranyai gyöngyösbokréta”, *k2szinhaz.hu*, 2018.10.06., hozzáférés: 2022.01.30.
<https://k2szinhaz.hu/eloadas/baranyai-2018-10-06/>

²³ KOVÁCS, „Lötyögős...”

latába tudjuk állítani a robotokat? Lehet, hogy épp az ellenkezőjét érjük el annak, amit szeretnénk, így inkább kárunkra, mint hasznunkra vannak a megalakított gépek. Az ember könnyen vadállattá válhat ebben az értelemben, gondoljunk csak a modern technológia egyes vívmányaira: fegyverek, szexrobotok stb. A piszkos munkát ezek esetében az ember rábízta a robotokra, így hárítva el a felelősséget.

Mindhárom előadás esetében megírásról beszélhetünk, amelyekben „a játék és a valóság összemosódott, valami fergeteges jókedvben a tragédiák ellenére..., mert a k2 társulat egyszerűen alkalmas arra, hogy feneketlen jókedvet kerítsen, és tartsa a frontot, miközben azért kirúgja a ház oldalát.”²⁴

Az alkotói technika kérdése a *Lúdas Matyi* című előadásban

A Fábrián Péter és Benkó Bence által rendezett *Lúdas Matyi*t, hosszabb címén *Matyi elszabadul, avagy sok lúd disznót győz* című előadást 2020-ban mutatták be a Szegedi Nemzeti Színházban. A darab folytatásnak, olyan történetnek is felfogható, ami nem a klasszikus, Fazekas Mihály-féle karakter, hanem annak fia szemszögéből mondja el az ismert mesét. Az előadás azonban máshogy végződik, itt már megfigyelhető egyfajta generációs különbség is, ami a bosszúkiélésében vagy annak elmaradásában lesz tetten érhető.

Ijfabb Lúdas Mátyás már új generációhoz tartozik, aki más döntést hoz végül, mint apja. Ezáltal sokkal valóságosabb lesz a történet: megjelenik az ember belső lelki vívódása, az igazságérzet és a józan ész küzdelme. Antihősből valódi példakép és hős lesz.

A darab üzenete, hogy minden tettünknek, szavunknak súlya van, ezért érdemes alaposan átgondolni a dolgokat és a lehető legjobb döntést hozni. A tetteinkért mindig vállalnunk kell a felelősséget. Ez mind Matyira, mind Döbrögire igaz.

Kérdés, hogy ezt a *Lúdas Matyi*t az átírás vagy megírás kategóriájába lehet-e sorolni. Átírás azért, mert egy jól ismert történetet vesz alapul, a végét pedig kedvük szerint alakítják. És megírás, mert ifjabb Lúdas Mátyás történetét írják meg, az apja életét és a társadalom új generációba vetett bizalmát figyelembe véve. Mivel az előadás egy konkrét szöveg köré épül, mondhatjuk, hogy itt is újrairásról, átírásról beszélhetünk.

---

²⁴ ARTNER, „Na gyere, Lajoskám! ...”

Átírás = megírás

Az igen csekély arányú eredeti szöveget látva mondhatjuk, hogy átírások esetében is valójában megírás történik. Azaz azoknál a daraboknál, melyeknél klasszikus műből indultak ki az alkotók, valójában nem az történik, hogy új elemekkel egészítik azt ki, hanem abból inspirálódva hoznak létre valami teljesen újat. Egy televíziós interjúban volt arról szó, hogy igazából nem beszélhetünk radikális átírásról a k2 Színház kapcsán, hiszen ők csupán ugródeszkeként használják az adott szövegeket, alapgondolatként tekintenek rájuk, amiből aztán kiforr a teljes szöveggönyv.²⁵ A központi mag aztán általában improvizációk útján növi ki magát előadássá, ami korántsem nevezhető véglegesnek. Egy olyan előadás, amit ez a fajta technika hív életre, nem is lehet sohasem végleges. Mindig van min változtatni, mindig születnek újabb és újabb ötletek, poénok, amik tovább színesíthetik a már meglévő, bemutatott darabot. Ilyeténképpen a próbafolyamat és az ötletelés mindaddig tart, amíg az előadás repertoáron van, a néző pedig akár többször is megnézheti, nem pusztán azért, mert tetszik neki, hanem mert kíváncsi az újdonságokra.

A véleménynyilvánítás kérdése a k2 Színház előadásaiban

Dolgozatomban kitértem arra, hogy a k2 Színház szeret aktuális kérdéseket, problémákat boncolgatni. Zárásként szeretném körbejárni, hogy a társulat előadásai-ban milyen hely jut a véleménynyilvánításnak. Ennek megválaszolásához eddigi munkásságukat tekintem át, valamint egy konkrét, eddig nem említett előadást állítok fókuszba.

A 2014-es *Elszakadóban – tudósítás egy Mozgó Világról* című előadást a k2 vezetői a pécsi Janus Egyetemi Színház diákjaival közösen hozták létre.²⁶ A darab fő, számunkra releváns jelenete, amikor a tanulók félkörben állva percekre kérésztül vitatkoznak arról, hogy mi az a téma, ami ma érvényes és mindenkit foglalkoztat, illetve, hogy jogu(n)k van-e véleményt nyilvánítani róluk, állást foglalni az egyik mellett?

DIÁK1: Én meg pont azon filóztam, hogy eleve nem minden korszakban volt megadatva a színháznak, hogy legyen szólásszabadság. Mármint a színpadon.

---

²⁵ Nagykörút 2019.09.14. II. rész. hatoscsatorna, *Hatos Csatorna*, Youtube, 2019, hozzáférés: 2022.01.30. <https://youtu.be/tfOQyx4dWlk>

²⁶ HERCZOG, „Átírás...”

Nem? Ilyen korban élünk, hogy mondhatunk véleményt, tehát szerintem kötelességünk élni a jogunkkal, ameddig lehet. Nem?

DIÁK2: Jó, végül is csak annyi, hogy ha nem úgy játszol a színpadon, ahogy a legjobb, akkor...

DIÁK3: Segget csinálsz a szádból, magyarul.

DIÁK2: Pontosan.

DIÁK4: Erkölcseleg sérülsz, vagy hogy mondják.

DIÁK2: Igen.

DIÁK5: De értitek, hát gyakorlatilag nem is tudsz úgy színpadra állni, hogy ne legyen véleményed valamiről. Akármilyen jellegtelen az a Nyilas Misi, valamilyen úgyis lesz, úgyhogy, tulajdonképpen szerintem ez tök természetes dolog, hogy véleményt nyilvánítasz a színpadon.²⁷

Az idézett jelenet végén arra jutnak a diákok, hogy valamilyen szinten az alkotók mindig beleépítik a véleményüket az előadásba, ami akár hangsúlyosan, akár rejtetten is megjelenhet a színpadon.

A k2 Színház alkotói szerint nem az okoz nehézséget egy előadás létrehozásakor, hogy ne találjanak olyan témát, ami egyformán mindenkit érdekel.²⁸ A világ számos olyan gondolattal, ötlettel és problémával van tele, amivel a legtöbb ember nap mint nap szembesül. Nem szükséges mélyreható kutatásokat végezni azért, hogy ilyenekre bukkanjunk, de vajon a rengeteg téma közül mik azok, amikről egy színháznak feltétlenül beszélnie kell?

A társadalomkritikai attitűd már a kezdetektől fogva jellemző a k2 munkásságára.²⁹ Szeretnek erős, tabunak számító kérdéseket feszegetni, téve mindezt úgy, hogy a legnehezebb témát is humorba ágyazva találják. Így a közönség nem tudja eldönteni, sírjon-e vagy nevessen az egyes jeleneteket látva, és bár a néző egyfajta érzelmi útvesztőbe kerül, mégis képes elgondolkodni.

Éppen amiatt, mert a k2 próbál mindenki számára érvényes kérdéseket felvetni és azokat boncolgatni, már a próbafolyamatok elején belépnek a színészek is a közös gondolkodásba, hogy mindenkinek a nézőpontja érvényesüljön, aki részt vesz az adott előadásban.³⁰ Erre azért is van szükség, hogy a lehető legtöbb szemszögből vizsgálják az adott problémát, kérdésfeltevést, hogy ezáltal a lehető leghitelesebb és leghihetőbb darab születhessen. Az Ördögkatlan fesztivál kere-

---

²⁷ JESZ – Elszakadóban, k2 Színház, Youtube, 2014, hozzáférés: 2022.01.30. https://youtu.be/kxTi_NbYDIY

²⁸ HERCZOG, „Átírós...”

²⁹ DARIDA Veronika, „A fanatizmus ellen”, *Színház.net*, 2018.02.27., hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2018/02/27/darida-veronika-a-fanatizmus-ellen/>

³⁰ HERCZOG, „Átírós...”

tein belül bemutatott, a falvak történelméből összegyűrt darabok megírásakor sem csak az alkotók, hanem a mesélők, a visszaemlékezők nézőpontja is fontos szerepet játszott abban, hogy egy minden szempontból hiteles előadás születhesen, ami nem csak a környék lakosai, de a szélesebb közönség számára ugyanúgy érdekessé és érthetővé váljon.

Élni kell a szabad közlés jogával, azzal, hogy ma már szabadon beszélhetünk bármiről a színpadon – ahogy a k2 is teszi. Fontos olyan problémákról beszélni, amik tabunak számítanak, vagy más fórumokon nemigen kerülnek elő. A k2 Színház nem feltétlenül véleményez, csupán elénk tárja az igazságot, a valóságot, amit aztán nekünk kell, nézőknek értelmezni. Legyen szó akár az aktuális színházi helyzetről (*Züfec*), egy diktatórikus rendezőről (*Ki vele, Néző!*), a történelem uralkodó politikai rendszereiben elkövetett bűnökről (*A baranyai gyöngyösbokréta, A beremendi lakodalom*), az ember által alkotott veszélyes technológiákról (*Az algoritmus*), vagy a hatalom legyőzéséről, megszerzéséről (*Matyi elszabadul, avagy sok lúd disznót győz*), a k2 közös alkotás révén, különböző nézőpontok felvillantása nyomán hoz létre olyan előadásokat, melyek nyitva hagyják az állásfoglalás kérdését. Minden témát – legyen a kiindulópont akár klasszikus mű, akár csak egy felmerülő probléma vagy gondolat – igyekeznek a lehető legtöbb szempont alapján körbejárni egészen addig, amíg el nem érnek a fő konfliktusig. A darab végén pedig a nézőt is alkotói/bírói székbe ültetik, amiből az eseményeket szemlélve hoz döntést. Ilyeténképpen a közösségi alkotás körbeér, a közönség záró véleménye, ítélete válik az előadások kulcsmozzanatává.

Bibliográfia:

- ARTNER Sisso. „Na, gyere, Lajoskám! Felszántom veled a hegyet”, *Színház.net*, 2017.09.13, hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2017/09/13/artner-sisso-na-gyere-lajoskam-felszantom-veled-a-hegyet/>
- BARTA Nikolett. „Életünk a színpadon. Kárpáti Péter és barátai: Színház az orrod hegyén”, *Revizor – a kritikai portál*, 2019.06.26, hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/7838/karpati-peter-es-baratai-szinhaz-az-orrod-hegyen>
- DARIDA Veronika. „A fanatizmus ellen”, *Színház.net*, 2018.02.27., hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2018/02/27/darida-veronika-a-fanatizmus-ellen/>
- GÓCZA Anita. „Hangosító 1., A Színház folyóirat podcastje. Az improvizáció”, *Színház.net*, 2018.10.27, hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2018/10/27/hangosito-a-szinhaz-folyoirat-podcastja-1-adas/>

- HERCZOG Noémi. „Átírós és meghagyós szerzők. Beszélgetés Benkó Bencével és Fábián Péterrel, a k2 Színház vezetőivel”. *Színház* 48, 11. sz. (2015), 38-40. <http://szinhaz.net/2015/11/15/herczog-noemi-atiros-es-meghagyos-szer-zok/> (Hozzáférés: 2022.01.30.)
- JÁSZAY Tamás. „A kőszínház ajándéka, hogy eleve rendezőként definiál”, 2021.02.18., *Revizor – a kritikai portál*, hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/8892/beszelgetes-fabian-peterrel>
- JESZ – Elszakadóban, k2 Színház, Youtube, 2014, hozzáférés: 2022.01.30. https://youtu.be/kxTi_NbYDIY
- KOVÁCS Bálint. „Lötyögős, mint az élet”. *Színház*, 51, 10. sz. (2018), 33-36. <https://szinhaz.net/2018/11/29/lotyogos-mint-az-elet/> (Hozzáférés: 2022.01.30.)
- k2 Színház, „A baranyai gyöngyösbokréta”, *k2szinhaz.hu*, 2018.10.06., hozzáférés: 2022.01.30. <https://k2szinhaz.hu/eloadas/baranyai-2018-10-06/>
- MARTON Éva. „Beszélgetés Benkó Bencével és Fábián Péterrel”, 2014. április 23., *Revizor – a kritikai portál*, hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/4993/beszelgetes-benko-bencevel-es-fabian-peterrel>
- Nagykörút 2019.09.14. II. rész. hatoscsatorna, *Hatos Csatorna*, Youtube, 2019, hozzáférés: 2022.01.30. <https://youtu.be/tfOQyx4dW1k>
- PROICS Lilla. „Jó kérdés – átírni vagy meghagyni?”, *Színház.net*, 2017.11.23, hozzáférés: 2022.01.30. <http://szinhaz.net/2017/11/23/jo-kerdes-atirni-vagy-meg-hagyni/>
- PUSKÁS Panni. „Egy fecske nem, de mi van, ha igen?”, *Revizor – a kritikai portál*, 2014.10.26., hozzáférés: 2022.01.30. <https://revizoronline.com/hu/cikk/5277/k2-szinhaz-zufec-szkene>
- TASNÁDI István. „Ki írja a színházat? Szemelvények az improvizáció alapú drámaírásról”. *Színház*, 51, 10. sz. (2018), 43-45. <http://szinhaz.net/2018/11/29/tasnadi-istvan-ki-irja-a-szinhazat/> (Hozzáférés: 2022.01.30.)